

รายงาน

WESR

Weekly Epidemiological Surveillance Report

สำนักงานโรคควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข / Bureau of Epidemiology, Department of Disease Control, Ministry of Public Health.

ISSN 0859-547X

http://epid.moph.go.th/home_menu_20001.html

ปีที่ ๓๖ : ฉบับที่ ๑๖ : ๒๙ เมษายน ๒๕๔๘ Volume 36 : Number 16 : April 29, 2005

สัปดาห์ที่	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
จำนวนจังหวัดที่ส่ง	54	55	66	65	62	66	63	57	62	68	65	58	65	56	59	55										

สัปดาห์ที่ 16 ระหว่างวันที่ 17 – 23 เมษายน พ.ศ. 2548

จำนวนจังหวัดส่งข้อมูลรายงานโรคเฝ้าระวังทางระบาดวิทยาเร่งด่วนทันตามกำหนดเวลา

สัปดาห์ที่ 16 ส่งทันเวลา 55 จังหวัด คิดเป็นร้อยละ 72.37

อันตรายใกล้ตัว...เกษตรกรผู้สัมผัสกับยาปราบศัตรูพืช

บทความ

โดย วันทนีย์ วัฒนาสุรจิตต์

สำนักงานโรคควบคุมโรค

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรกว่าครึ่งประเทศ (34 ล้านคน) คิดเป็นร้อยละ 55.7 ของประชากรทั้งประเทศ (2545)¹ มีคนจนภาคเกษตรถึง 6.8 ล้านคน² องค์การอนามัยโลก รายงานว่า ปี พ.ศ. 2544 มีผู้ป่วยจากยาฆ่าแมลงทั่วโลกอยู่เกือบ 69,000 ราย และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี³ เกษตรกรไทยใช้สารป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืช (Pesticide) มากและบ่อยครั้งในชีวิตประจำวัน จนเกิดความเคยชิน ไม่ระวังในการใช้ มีโอกาสพบสารพิษจาก Pesticide ในบ้าน นอกบ้าน และพืชผลทางการเกษตร จากรายงานผลกระทบดังกล่าว พบว่า เกษตรกรมีโอกาส สะสมสารพิษทีละน้อยในเวลานาน ทำให้มีเอนไซม์ Cholinesterase ต่ำ ยับยั้งการทำงานของระบบประสาท เป็นสาเหตุทำให้เจ็บป่วยได้⁴

ตามปกติ สารป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืช ในกลุ่ม Organophosphate และ Carbamate จะมีคุณลักษณะ สลายตัวได้ค่อนข้างเร็ว จึงไม่ค่อยมีการตกค้างในสิ่งแวดล้อมภายนอก แต่ในระยะยาว ถ้าได้สัมผัสบ่อยครั้งจะสะสมพิษในร่างกาย มีฤทธิ์ยับยั้งการทำงานของ Acetylcholinesterase ทำให้เกิดการสะสมของ Acetylcholine ที่ปลายประสาท พิษเฉียบพลัน ทำให้เกิดการกระตุ้นปลายประสาทอย่างรุนแรงและเสียชีวิตได้ง่าย อาการอื่นที่พบมี คลื่นไส้ อาเจียน

สารบัญ

◆ อันตรายใกล้ตัว...เกษตรกรผู้สัมผัสกับยาปราบศัตรูพืช	265
◆ สรุปการตรวจสอบว่าการระบาดของโรคในรอบสัปดาห์ สัปดาห์ที่ 16 ระหว่างวันที่ 17 – 23 เมษายน พ.ศ. 2548	269
◆ สถานการณ์โรคไข้หวัดนกในคน สิ้นสุดวันที่ 26 เมษายน 2548	272
◆ ข้อมูลรายงานโรคเฝ้าระวังทางระบาดวิทยาเร่งด่วน สัปดาห์ที่ 16 ระหว่างวันที่ 17 – 23 เมษายน พ.ศ. 2548	273

ท้องเดิน น้ำตาไหล เหงื่อออก ม่านตาหด กลืนอาหารจะ ปัสสาวะไม่ได้ การเกร็งของหลอดลม กล้ามเนื้อกระดูก และมีเสมหะมาก⁵

จากรายงานของสำนักระบาดวิทยา เรื่องสถานการณ์แนวโน้มการได้รับพิษจากสารป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืช (Pesticide poisoning) ในช่วง 10 ปี (พ.ศ. 2537 - 2546) มีแนวโน้มลดลง แต่ละปีมีผู้ป่วยระหว่าง 2,342 - 4,398 ราย เสียชีวิต 9 - 39 ราย คิดเป็นอัตราป่วยระหว่าง 3.72 - 7.16 ต่อแสนประชากร อัตราตาย 0.01 - 0.07 ต่อแสนประชากร มีรายงานสูงในเดือน พฤษภาคม ถึง สิงหาคม ของทุกปี พบมากในอาชีพเกษตรกรและ รับจ้าง ในปี พ.ศ. 2546 มีรายงานการจำแนกสารพิษทั้งหมดได้เพียงร้อยละ 6.7 ในกลุ่มนี้พบมากที่สุดคือ Organophosphate ร้อยละ 65.4, Carbamate ร้อยละ 4.5, สารกำจัดหนูและสัตว์พาหะ ร้อยละ 10.3 และอื่น ๆ ร้อยละ 19.9⁵

ผลการศึกษาของ อดุลย์ ศิรินันทะและคณะ พ.ศ. 2543 ในเกษตรกรที่ใช้สารป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืช (Pesticide) พบการใช้สาร Pesticide มาก ได้แก่ สารพวก Carbamate และ Organophosphate ในชื่อการค้า ดิคาร์บาม, ฟุราดาน, โพลิดอน อี, สเปโต และแอนทราซิด โดยพืชที่ปลูก คือ แตงไทย แตงร้าน พริก ถั่วฝักยาว แตงโม พบผลการตรวจระดับเอนไซม์ Cholinesterase ในเลือดของเกษตรกรก่อนฤดูการปลูกพืช จำนวน 239 คน อยู่ในกลุ่มมีความเสี่ยงและไม่ปลอดภัย ร้อยละ 41.0 ผลการตรวจเลือดหลังใช้สารเคมี 2 - 4 ชั่วโมง จำนวน 43 คน อยู่ในกลุ่มเสี่ยงและไม่ปลอดภัย ร้อยละ 53.5 เมื่อเปรียบเทียบผลการตรวจเลือดของเกษตรกรในคนเดียวกันจำนวน 24 คน พบว่า อยู่ในระดับมีความเสี่ยงและระดับไม่ปลอดภัย ก่อนใช้สารเคมี ร้อยละ 41.6 เพิ่มขึ้นหลังใช้สารเคมีเป็นร้อยละ 58.4 การวิเคราะห์เฉพาะรายบุคคลของเกษตรกรที่ตรวจครบ 2 ครั้ง พบว่า มีระดับ เอนไซม์ Cholinesterase ในเลือดลดลง ร้อยละ 54.2 เกษตรกรที่ใช้สารเคมีมีอาการป่วยที่สำคัญ ได้แก่ ปวดศีรษะ ร้อยละ 43.3 รองมาคลื่นไส้ อาเจียน ร้อยละ 11.3 หายใจขัด แน่นหน้าอก หายใจลำบาก เหงื่อออกมาก กล้ามเนื้อกระตุก มือสั่นตัวสั่น น้ำลายไหล คอแห้ง ร้อยละ 5.1 - 8.2 นอกจากนี้ ยังพบพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมขณะผสมสารเคมี ได้แก่ การใส่ถุงมือ และ การใช้หน้ากากปิดจมูก ใช้เพียง ร้อยละ 48.1 และ 36.2 พฤติกรรมไม่เหมาะสมขณะใช้สารเคมี ได้แก่ การใส่ถุงมือ การใส่รองเท้า และการใส่หน้ากาก ใส่เพียง ร้อยละ 45.7, 39.9 และ 35.2⁶ ตามลำดับ

จากรายงานของสำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2536 พบการตกค้างสารพิษ Pesticide ใน ดิน น้ำ ผลไม้ ผัก และ พืชไร่ ร้อยละ 100, 86, 32, 25 และ 17 ตามลำดับ จากกองพิษ ในปี พ.ศ. 2538 พบสารปนเปื้อน Pesticide ในผัก ร้อยละ 37 จากรายงานการเฝ้าระวังความเสี่ยงของเกษตรกรต่อการสัมผัสสารกำจัดแมลงและศัตรูพืชมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2540 - 2545 โดยเฉพาะปี พ.ศ. 2545 สูงร้อยละ 29.4 กรมส่งเสริมการเกษตร โดย ส่วนบริหารศัตรูพืช สำนักพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตร ในปี พ.ศ. 2545 ได้สุ่มตรวจ พืช ผัก ผลไม้ ของเกษตรกรทั่วไป พบสารเคมีตกค้างร้อยละ 60⁵ จากกรมอนามัย ปี พ.ศ. 2538 ได้ทดสอบระดับเอนไซม์ Cholinesterase ในเลือด เกษตรกร 85,140 ราย จาก 463,142 ราย พบระดับเอนไซม์ Cholinesterase ในเลือดไม่ปลอดภัย ร้อยละ 18.4 ในปี พ.ศ. 2539 ได้ทดสอบอีกจากตัวอย่างเลือดในคนเดียวกัน มีระดับเอนไซม์ Cholinesterase ในเลือดไม่ปลอดภัยเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 16 และใน 7 เดือนแรกของปี พ.ศ. 2541 พบประชาชนที่ป่วยเนื่องจากสารพิษ Pesticide เข้ารักษาในโรงพยาบาล 1,760 ราย เสียชีวิต 16 ราย⁷

จากรายงานของ Teena Amrit Gill . พ.ศ. 2544 ใน 3 หมู่บ้าน ตำบลแม่นาวาง อำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ พบการใช้สาร Pesticide จากการพ่นยาฆ่าแมลงจำนวนมากในสวนส้มประมาณ 400,000 ไร่ ที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านที่อยู่

ตามหุบเขาที่มีน้ำท่วมประจำ จะท่วมบ่อน้ำที่ใช้ดื่มกิน ชาวบ้านป่วยด้วยโรคทางเดินหายใจ ผิวหนัง ทางเดินอาหารมี อาการ คลื่นไส้ อาเจียน นอกจากนี้ พบเด็กมีอุจจาระร่วงเป็นจำนวนมาก จากการตรวจเลือด ชาวบ้าน 900 คน ใน ตำบลแม่น้ำนาง (ประชากร 7,788 คน) พบสารฆ่าแมลง (Pesticide) ในเลือด ร้อยละ 99.8³

จากรายงานโดยสำนักสอบสวนแห่งชาติ ประเทศฟิลิปปินส์ ในเหตุการณ์เด็กนักเรียนเสียชีวิต 28 ราย และ เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล 100 กว่าราย เนื่องจากรับประทานขนมเป็นพิษจากสารพิษปนเปื้อน พบว่า สาเหตุมาจากพิษยาฆ่าแมลง (Pesticide) โดยระบุว่า เป็นสาร Carbamate และ Organophosphate ปนเปื้อนในแหล่งเตรียมอาหารที่ทำให้เด็กป่วย นอกจากนี้ ยังพบสภาพแวดล้อมที่มีการปนเปื้อนสารพิษจากยาฆ่าแมลงสูงทั้งภายในและนอกบ้าน ซึ่งจะพบมากในเมืองที่เกิดเหตุ เนื่องจากเป็นเมืองที่มีอาชีพปลูกมันสำปะหลังทั่วเกาะและใช้สารฆ่าแมลงมานาน ในเหตุการณ์ข้างต้น เป็นปัญหาใกล้ตัวของประเทศไทยที่อาจเกิดเหตุการณ์สะท้อนใจเช่นนี้ขึ้นได้ โดยเฉพาะกับเกษตรกรผู้สัมผัสกับดิน น้ำ และยาฆ่าแมลงในพืชผลที่ทำอยู่ ถ้าไม่ได้ดำเนินการป้องกันอาจมีโอกาสดังกล่าวเกิดขึ้นได้ทั้งในระยะเฉียบพลัน และในระยะยาว จึงควรปลูกจิตสำนึกของผู้ที่เกี่ยวข้องได้แก่ หน่วยงานด้านการเกษตร เกษตรกรและครอบครัวที่มีอยู่จำนวนมาก ให้ระวังและเข้าใจอันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้เสมอ ก่อนที่จะสายเกินแก้ไข เนื่องจากสารพิษสะสมในร่างกายทำให้เจ็บป่วย ด้วยโรคทางผิวหนัง หายใจ ระบบประสาท สมอง และ มะเร็ง ซึ่ง ส่วนใหญ่จะปรากฏอาการในวัยอันไม่สมควร

สรุป

การสังเคราะห์ความรู้เรื่องอันตรายใกล้ตัวจากการสะสมสารพิษยาปราบศัตรูพืช (Pesticide) โดยเฉพาะพวก Organophosphate ในดิน น้ำ พืชผล จากการสัมผัสสารพิษบ่อยครั้งในระยะเวลาอันยาวนาน จะเป็นภัยต่อภาวะสุขภาพของเกษตรกรทั้งประเทศในอนาคต เพราะมีโอกาสทำให้ป่วยได้ โดยเฉพาะกลุ่มวัยแรงงานที่สัมผัสอย่างต่อเนื่อง ในเกษตรกรพบระดับเอนไซม์ Cholinesterase ในเลือดไม่ปลอดภัยต่อสุขภาพ มีผู้ป่วยเนื่องจากสารพิษเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลอยู่เสมอ จากการศึกษาในด้านการเกษตร พบการตกค้างของสารพิษ (Pesticide) ใน ดิน น้ำ ผลไม้ ผัก และ พืชไร่ พบพฤติกรรมในการป้องกันตนเองของเกษตรกรน้อยมากต่อการสัมผัสสารพิษ ทั้งในขณะผสมสารเคมี และการใช้สารเคมี ซึ่งได้แก่ การใส่ถุงมือ การใช้หน้ากากปิดจมูก การใส่รองเท้า พฤติกรรมเหล่านี้เป็นอันตรายต่อกลุ่มเกษตรกร เป็นเหตุทำให้เกิดการเจ็บป่วยได้ ถึงแม้จะไม่ปรากฏอาการป่วยชัดเจนในระยะสั้น การเก็บยาฆ่าแมลง (Pesticide) ไว้ในบ้าน หรือใช้ฆ่าแมลงในบ้าน การเก็บไว้นอกบ้านและสิ่งแวดล้อมใกล้พันธุ์พืชยังปรากฏให้เห็นเป็นปัญหาที่ควรระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดขึ้นในประเทศไทย เพราะอาจทำให้มีการล้มป่วยและสูญเสียชีวิตจำนวนมากดังเช่นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศเพื่อนบ้าน

ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

1. อาชีพทางการเกษตรให้ผลกำไรทางด้านการค้า แต่ผลด้านสิ่งแวดล้อมกลับไม่ได้รับการแก้ไขควบคุมอย่างต่อเนื่อง การประเมินความเสี่ยงด้านสุขภาพที่เป็นอันตรายต่อประชาชนที่เป็นกลุ่มเสี่ยงกับการได้รับสารพิษในร่างกาย ควรได้มีการติดตามอย่างใกล้ชิด
2. การปนเปื้อนของสารพิษ ควรได้มีการสอนในบทเรียน โดยให้ความสนใจในอันตรายของยาฆ่าแมลงในทางการค้า เมื่อความสูญเสียเกิดขึ้น ควรจดจำการเสียชีวิตของเด็กนักเรียนในฟิลิปปินส์เป็นกรณีตัวอย่าง

3. ในด้านการศึกษาและการให้ข่าวสาร ควรโน้มน้าวผู้มีอำนาจของประเทศ เพื่อให้ตระหนัก โดยมีเป้าหมายในเรื่องการศึกษาเป็นสำคัญถึงอันตรายในสารพิษแต่ละตัว เนื่องจากพบบ่อย โดยเฉพาะ เนื้อหาเรื่องการใช้การวัดระดับพิษ หรือสารพิษอื่น ๆ

4. การปลูกจิตสำนึกประชาชนเกี่ยวกับการใช้ยาฆ่าแมลง (Pesticide) ควรให้ความสนใจต่ออันตรายจากการค้าขายธุรกิจด้านนี้ การพัฒนาด้านเกษตรพืชผล ควรหยุดยั้งการค้า Pesticide หันมาใช้ปุ๋ยธรรมชาติมากขึ้นจะปลอดภัยกว่า ด้านส่งเสริมการค้าควรได้มีการประสานระดับชาติ จะเป็นผลดีกับเกษตรกรและระบบนิเวศ ส่วนขององค์กรเอกชน เช่น NGO ควรได้ขับเคลื่อนลงโทษผู้กระทำผิด ไม่เพียงแต่สร้างปัญหาระดับชาติ แต่ยังเป็นระดับนานาชาติ

5. ควรให้ความสนใจการใช้ยาฆ่าแมลง (Pesticide) ได้แก่เรื่อง สี รหัส การเขียนคำแนะนำประกอบในฉลากติดภาชนะบรรจุสารพิษ การเขียนคำเตือนถึงอันตรายในสารแต่ละตัว วิธีการขายในตลาด ควรระวังการใช้ยาฆ่าแมลง (Pesticide) ในบ้าน แต่ละชนิดควรจะมีสีที่แตกต่างกันเพื่อป้องกันการปนเปื้อน โดยเฉพาะในอาหารที่คนชอบรับประทานกันมาก

6. หน่วยงานปกครองในระดับท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ควรจะมีมาตรการในการทำให้สุขภาพของชุมชนมีมาตรฐาน โดยทำงานประสานกับหน่วยงานสุขภาพของราชการอย่างต่อเนื่อง และประเมินติดตามอย่างใกล้ชิด

เอกสารอ้างอิง

1. กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ .ข้อมูลการเกษตรทั้งประเทศ พ.ศ. 2546.
2. กุศล สุนทรธาดา . สถานการณ์ความยากจนในประเทศไทย วารสารประชากรและการพัฒนา. ปีที่ 22 ฉบับที่ 3 . สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2545
3. Teena Anrit Gill . Thailand: Chemical pesticides are poisoning villages. Available from: <http://www.poptel.org.uk>., Thailand. 2001.
4. Jenny F. Manongdo. DOH blames mass food poisoning in Bohol on pesticide . Available from: <http://www.mb.com.ph> The Manila Bulletin online.philippines, 2005.
5. แสงโสม เกิดคล้าย . โรคพิษจากสารกำจัดศัตรูพืช: สรุปรายงานการเฝ้าระวังโรคประจำปี 2546. สำนักโรคบาติวิทยา พ.ศ. 2546 (เอกสารยังไม่เผยแพร่).
6. อุดลย์ ศรีนันทะ และคณะ . การป้องกันตนเองของเกษตรกรผู้ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช อำเภอโนนสะอาด จังหวัด อุดรธานี. Available from: <http://library.hsri.or.th>. สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข. พ.ศ. 2543 .
7. Nipon Poapongsakorn et. all Problems and Outlook of Agriculture in Thailand .Published in TDRI Quarterly Review , Vol. 13 No. 2 June 1998, pp 3 - 14 .

